

METADATU APRAKSTS

Dokumenta nosaukums:

Tematiskais pārskats par aprūpētāja maiņas ietekmi uz ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu.

Dokumenta veids:

Tematiskais pārskats / izvērtējuma ziņojums.

Izstrādātājs:

Bērnu aizsardzības centra Metodiskās vadības un analītikas departamenta Analītikas nodaļa

Izstrādes vieta un laiks:

Rīga, 2026. gads.

Mērķis:

Aktualizēt un analizēt ārpusģimenes aprūpētāja maiņas gadījumus, to cēloņus, kā arī ilgtermiņa emocionālo un traumatisko ietekmi uz bērniem.

Identificēt sistēmiskas nepilnības ārpusģimenes aprūpes maiņas kontekstā, vienlaikus piedāvājot speciālistiem iespējamus risinājumus bērna vajadzībās balstītai bērna un ārpusģimenes aprūpētāja savietošanai, lai pēc iespējas nodrošinātu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu pilnvērtīgu attīstību drošā vidē.

Mērķauditorija:

Bērnu aizsardzības jomā iesaistītie speciālisti un iestādes (bāriņtiesas, sociālie dienesti, pašvaldības, Labklājības ministrija, ārpusģimenes aprūpes sniedzēji u.c.).

Analīzes periods:

Dinamikas un tendenču analīze veikta trīs gadu periodā: 2022., 2023. un 2024. gads.

Datu avoti:

Analīze balstīta uz trim galvenajiem datu avotiem:

- Bāriņtiesu oficiālie statistikas pārskati par 2022. – 2024. gadu;
- Labklājības ministrijas statistikas informācija par krīzes centru pakalpojumu izmantošanu;
- Bērnu aizsardzības centra iekšējie dati, kas iegūti bāriņtiesu uzraudzības pārbažu un pašvaldību aptauju ietvaros.

Kā sekundārie datu avoti izmantoti iepriekš veikti pētījumi – 2019. gada Valsts kontroles revīzijas ziņojums “Atņemtā bērniība. Ikvienam ir tiesības uzaugt ģimenē”, 2020. gada Bērnu aizsardzības centra sadarbībā ar nodibinājumu “Latvijas tiesnešu mācību centrs” pētījums “Bērnu emocionālais traumatisms” un 2018. gada Bērnu aizsardzības centra sadarbībā ar Latvijas Universitātes pētniekiem veiktais pētījums

"Bērna vajadzībās pamatotu pakalpojumu izstrāde ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu atbalsta nodrošināšanai".

Datu veids:

Tematiskajā pārskatā integrēti kvantitatīvie dati (absolūtie skaitļi un procentuālie sadalījumi, biežums procentos) un kvalitatīvie dati (dokumentu saturs, lietu materiāli, pašvaldību brīvo formu atbildes).

Terminoloģija:

Pamatjēdzieni: Ārpusģimenes aprūpe, audžuģimene, aizbildnis, aprūpes iestāde (ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija), bērnu emocionālais traumatisms, atkārtota aizgādības tiesību pārtraukšana u.c. Tematiskā pārskata saturs un lietotā terminoloģija ir mērķtiecīgi pielāgota tematiskā pārskata mērķauditorijai.

Saīsinājumi: Tematiskajā pārskatā ietverts izmantoto saīsinājumu saraksts biežāk lietotāko jēdzienu saīsināšanai un integrēšanai tematiskajā pārskatā.

Izmantotās analīzes metodes:

Tematiskajā pārskatā par aprūpētāja maiņas ietekmi uz ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu ir izmantota **jaukto metožu pieeja** (*mixed-methods*), apvienojot kvantitatīvo un kvalitatīvo analīzi. Tajā ir apvienotas kvantitatīvās statistikas metodes, lai parādītu problēmas mērogu un dinamiku valstī, un kvalitatīvās analīzes metodes, lai izprastu lēmumu pieņemšanas praksi un sistēmisko problēmu cēloņus.

Izmantoti šādi statistikas rīki, lai kvantificētu ārpusģimenes aprūpes sistēmas stāvokli un mērītu tās izmaiņas:

Aprakstošā statistika (*Descriptive Statistics*): Tiek izmantoti absolūtie skaitļi un procentuālie sadalījumi, lai raksturotu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaitu noteiktos aprūpes veidos, piemēram, bērnu īpatsvaru pret visiem Latvijā dzīvojošajiem bērniem. Tāpat ar procentiem tiek mērīts aprūpētāju maiņas gadījumu apjoms.

Dinamikas un tendenču analīze (*Trend Analysis*): Dati tiek analizēti un salīdzināti trīs gadu perioda ietvaros (2022., 2023. un 2024. gads), lai identificētu attīstības tendences. Šī metode ļauj secināt, vai noteikti rādītāji, piemēram, audžuģimeņu skaits vai bērnu pārvietošana uz aprūpes iestādēm, pieaug vai samazinās.

Aptauju datu kvantificēšana: Brīvā formā ievākti dati no 28 pašvaldībām tika apstrādāti, pārvēršot tos kvantitatīvos rādītājos. Atbildes tika summētas un aprēķināts to biežums procentos, lai izveidotu statistiski nozīmīgus rādītājus par kritērijiem iestādes izvēlei vai aprūpētāja maiņas iemesliem.

Lai skaitļiem piešķirtu kontekstu un vērtētu iestāžu darba kvalitāti, izmantotas šādas kvalitatīvās analīzes pieejas:

Dokumentu un lietu materiālu izpēte: Tematiskajā pārskatā izmantots Bērnu aizsardzības centra Bāriņtiesu uzraudzības departamenta iepriekš veikto uzraudzības pārbaužu rezultātu apkopojums, kas aptver 92 aizbildnības lietu, 53 lietu par bērna ievietošanu audžuģimēnē vai specializētajā audžuģimēnē un 40 lietu par bērna

ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā pārbaužu konstatējumu attiecībā uz bāriņtiesas darbu ārpusģimenes aprūpes lietu pārraudzībā.

Kvalitatīvo datu tematiskā kategorizēšana: Analizējot pašvaldību aptauju atbildes, kas bija sniegtas ļoti dažādās un brīvās formās, tika pielietota tēmu grupēšana. Atbildes tika strukturētas biežāk minētajās kategorijās (piemēram, "aprūpētājs atsakās no bērna" vai "vardarbība pret bērnu"), kas ļāva izdarīt vispārinošus secinājumus par sistēmas trūkumiem.

Empīriskā modelēšana (Case Study Modeling): Tematiskajā pārskatā izmantota īpaša datu modelēšanas metode, radot "Ģimenes stāstu". Šis stāsts nav balstīts uz vienu konkrētu gadījumu (lai aizsargātu datus), bet ir sintezēts no reāliem, empīriskiem datiem, lai ilustrētu un vizualizētu atkārtotas aprūpētāja maiņas traumatisko ietekmi uz bērniem.

Sekundāro datu analīze: Tematiskajā pārskatā ir integrēti un salīdzinoši analizēti secinājumi no iepriekš veiktiem pētījumiem – 2019. gada Valsts kontroles revīzijas ziņojuma "Atņemtā bērniība. Ikvienam ir tiesības uzaugt ģimenē", 2020. gada Bērnu aizsardzības centra sadarbībā ar nodibinājumu "Latvijas tiesnešu mācību centrs" pētījuma "Bērnu emocionālais traumatisms" un 2018. gada Bērnu aizsardzības centra sadarbībā ar Latvijas Universitātes pētniekiem veiktā pētījuma "Bērna vajadzībās pamatotu pakalpojumu izstrāde ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu atbalsta nodrošināšanai". Šī metode ļauj izvērtēt, vai laika gaitā (kopš iepriekšējiem pētījumiem) ir notikuši uzlabojumi jomā.

Normatīvais deleģējums un tiesiskais pamatojums:

Ministru kabineta 2023. gada 19. decembra noteikumu Nr. 784 "Bērnu aizsardzības centra nolikums" 4.3., 4.5. un 4.7. apakšpunktos noteiktie uzdevumi Bērnu aizsardzības centram.

Personas datu apstrādes nolūks un drošība:

Datu apstrāde tiek veikta, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un padomes regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 6. panta pirmās daļas (c) punktu – apstrāde ir vajadzīga, lai izpildītu uz pārzini attiecināmu juridisku pienākumu.

Personas datu apstrādes rezultātā tiek nodrošināta datu anonimizācija: publicētajā informācijā nav iespējams identificēt konkrētas fiziskas personas vai pašvaldības. Pārskatā izmantotie dati (piemēram, "Ģimenes stāsts") ir modelēti no reāliem empīriskiem datiem, lai analizētu un vizualizētu sistēmiskās problēmas. Lai aizsargātu bērnu un ģimeņu datus un ievērotu konfidencialitāti, "Ģimenes stāsts" nav balstīts uz vienu konkrētu reālu gadījumu, un jebkura sakritība uzskatāma par nejaušību.